

A csoport legnagyobb vihart kavart tanulmánya a hazánkban tevékenykedő külföldi tudósítók munkáját elemezte. Az érintett sajtómunkások, valamint egyes hazai újságírók a tényszerű megállapításokra való reagálás helyett összeesküvés-elméletek tucatjait termelték ki, amelyek lényege, hogy az elemzés hátterében az Orbán-kormány állna, ezzel is bizonyítva szélsőséges intoleranciáját. Pedig a tanulmány csupán végigkövette, hogyan írnak az egyes újságírók Magyarországról, a politikai pártokról, majd megállapította, hogy a cikkek többségükben kizárólag a kormánypártok tevékenységével foglalkoznak, főleg negatív beállításban. Az érintetteknek viszont ez is elég volt ahhoz, hogy kisebb diplomáciai feszültséget teremtvé rögtön az akkori külügyminiszterhez forduljanak.

A Kontroll-csoport azonban a támadások és a kemény kontroll ellenére sem fúj visszavonulót, hiszen szükségesnek látják, hogy számszerű elemzéseikkel elősegítsék a magyarországi média mindennapos manipulációs technikáinak leleplezését.

BÍRÓ MÁTYÁS

(*Kairoosz Kiadó, Bp., 2002.*)

Mircea Eliade: *Okkultizmus, boszorkányság és kulturális divatok*

Manapság a könyvesboltok polcai roskadásig vannak olyan könyvekkel, amelyek ezoterikus és okkult témákkal, mágiával vagy keleti filozófiákkal és az e tanokban gyökerező testgyakorlatokkal foglalkoznak. Nagyobb részük tudományosan megalapozatlan, esetenként tárgyi tévedésektől sem mentes, de a laikus olvasótábor mégis lelkesen vásárolja ezeket – akárcsak a különféle, távoli és egzotikus tájakról származó szobrocskákat, álarcoakat és egyéb lakberendezési tárgyakat.

Ha az említett témák iránt érdeklődő laikus vásárló leemel a polcra Eliade könyvét és belelapoz, lehet, azonnal visszateszi, mert a hatásvadász módon megfogalmazott cím és a szuggesztív, színes és meghökkenítő címlap nem érzékelteti a közölt szövegek tudományos igényű megformálását. A kötet ugyanis Eliade öt, 1965 és 1975 között elhangzott egyetemi előadását és egy 1971-ben írott tanulmányát tartalmazza. Abban az időben ez a téma divatos volt az Egyesült Államokban, a professzort hallgató fiatalok részben ezzel fejezték ki politikai tiltakozásukat a fennálló renddel szemben.

A könyvben szereplő írások többsége, ahogy a szerző mondja előszavában: „amolyan bevezetés; leg-

inkább azzal a céllal íródtak, hogy felidézzenek néhány régebbi, de mostanában elhanyagolt problémát, és új vagy kevésbé ismert szemszögéből, újra felelevenítsenek jól ismert vitákat”. Az első tanulmányban Eliade a kulturális divatokat vizsgálja a vallástörténész szemszögéből, a másodikban különböző vallások kozmológiai modelljeit mutatja be, majd a halállal kapcsolatos mítoszokról és rítusokról értekezik. Ezután olvashatunk az okkult iránti érdeklődésnek a 19. század közepétől az 1970-es évekig tartó történetéről, és megismerhetünk néhány, az Egyesült Államokban működő okkult szektát. Az ötödik írásban az európai boszorkányság eredetéről és terjedéséről kapunk elemzést, főként olasz és román dokumentumok alapján. Az utolsó cikk a legerjedelmesebb, ez az, amelynek megértéséhez már szakismeretek szükségesek, számomra mégis ez tűnik a legizgalmasabbnak. A belső fénytapasztalatokról szól, amikor a Fénnel való találkozás a transzcendens, az isteni valóság megnyilatkozásaként értelmezendő. A szerző szerint a legtöbb vallásban felállítható az istenség–lélek–fény–élet–mag homológiasor, és erre a sorra épülve létezik némely vallásokban – ilyen például a tantrizmus – a rituális közösülés fogalma.

Eliade nagy műveltséggel, s igen szélesen megrajzolt látókörrrel mutatja be és elemzi témáit, de látnunk kell, hogy az egyes téziseit igazoló

példasorokat és idézeteket néhol önkényesen válogatja össze. Az írások tanulságai ezért sokszor inkább a ki nyilatkoztatás erejével, mintsem a tudományos vizsgálódás aprólékos, logikai igazolásokból építkező módszerével hatnak. Még akkor is így van ez, ha a tudós szakmai ismereteinek mélységét kétségbe vonni nem lehet.

Ezen elmélyült tudással kapcsolatos a kötetnek egy fontos hiányossága is. Eliade ugyanis rendszeresen olyan szakszavakat használ, amelyeket az átlagos olvasó, hacsak nem találkozott már más műveivel, nem ismer. Ezen szavak közül több még az *Idegen szavak szótárában* sem található meg. A szöveg megértését nagyban elősegítette volna egy, a vallástörténeti fogalmakat bemutató, magyarázó szójegyzék. Emellett hiányolom még, hogy a kötetben nem található bibliográfia, amelyben összegyűjtve állnának azok a művek, amelyekre a tanulmányok hivatkoznak.

Ezt a könyvet, éppen a fentebb említett hiányosságai miatt, az forgatja majd haszonnal, aki már olvasott Eliadétól más műve(ke)t is vagy egyéb vallástörténeti szerzőket, és szert tett némi jártasságra ebben a diszciplínában.

T. OZORÁK ZSUZSANNA

(*Osiris Kiadó, Bp., 2002. 160 o. 1980 Ft*)